

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

მარინე ლომიძე

სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტის
სრულყოფის ღონისძიებები: დაგეგმვა,
პროექტირება და მშენებლობა

დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი დისერტაციის

ა ვ ტ ო რ ე ფ ე რ ა ტ ი

თბილისი
2014

დისერტაცია შესრულებულია საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტის ტრანსპორტისა და მანქანათმშენებლობის
მენეჯმენტის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი-პროფესორი **თამარ კილაძე**

რეცენზენტები: 1. პროფესორი **გ. ტყეშელაშვილი**
2. პროფესორი **გ. ტაბატაძე**

დისერტაციის დაცვა შედგება 2014 წლის --- ივნისს 15:00 საათზე საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სატრანსპორტო და მანქანათმშენებლობის სადისერტაციო საბჭოს სადისერტაციო კოლეგიის სხდომაზე; თბილისი, კოსტავას ქ. № 70, აუდ. 554^ა

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია სტუ-ს სატრანსპორტო და მანქანათმშენებლობის ფაკულტეტის ბიბლიოთეკაში და ვებ-გვერდზე <http://gtu.ge/Stmm/>.

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,
ასოც. პროფ. **დ. ზუცხრიკიძე**

I ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალურობა. საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლამ და ეკონომიკური კავშირების გაფართოებამ აუცილებელი გახადა მართვისა და დაგეგმვის ცენტრალიზებული სისტემის შეცვლა საწარმოს, დარგის, რეგიონის თვითმმართველობით და თვითრეგულირებით.

საწარმოს მასშტაბების ზრდა და სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება აუცილებელს ხდის დაგეგმვას მიკროდონეზე. საბაზრო ეკონომიკაში, კონკურენციის მკაცრი კანონების პირობებში, შეუძლებელია (ფირმის) საწარმოს ეფექტიანი ფუნქციონირება ტექნიკურად დასაბუთებული პერსპექტიული და მიმდინარე გეგმების და ქვეყნის შიგნით და მის გარეთ მოქმედი საწარმოს მოდერნიზაციის, ახალი საწარმოს შექმნის, უახლესი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების ათვისების, წარმოების მოცულობის ზრდისა და მოგების მიზნით ფულადი სახსრების დაბანდების გარეშე.

საჭიროა გაანალიზდეს ფინანსური ბაზრის მდგომარეობა ქვეყანაში, მოზიდულ და სამამულო ინვესტიციებს შორის თანაფარდობა, ინვესტიციების ეფექტიანობის ყველა ფაქტორი და განსაზღვროს საინვესტიციო პროექტების განხორციელების რისკი. აქედან გამომდინარე, ქვეყნისათვის, რომელიც ახდენს ინვესტიციების იმპორტს, ინვესტიციური გარემოს მდგომარეობა არ წარმოადგენს აბსტრაქტულ ცნებას. ის აისახება მოზიდული ინვესტიციების რაოდენობრივ და ხარისხობრივ მაჩვენებლებში.

ვინაიდან უცხოური კაპიტალის მოძრაობა ხელს უწყობს ხანგრძლივი ეკონომიკური კრიზისის შერბილებას, ცხოვრების დონის დაცემისა და უმუშევრობის ზრდის შენელებას და საშუალებას იძლევა სახელმწიფო საგარეო ვალის გადიდების გარეშე ქვეყანაში შემოტანილ იქნას ახალი მოწყობილობები და ტექნოლოგიები, გაიზარდოს დასაქმებულთა რაოდენობა და საბიუჯეტო შემოსავლები, უპრიანია სახელმწიფოს ზრუნვის საგანი გახდეს საინვესტიციო გარემო გაჯანსაღება.

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე მდგომარეობის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ქვეყნის საინვესტიციო გარემო ნაკლებად მიმზიდველია როგორც უცხოელი, ისე ადგილობრივი

ინვესტორებისათვის. ამიტომ საჭიროა ამის გამომწვევი მიზეზების კომპლექსური შესწავლა და შესაბამისად მათი დაძლევისათვის ეროვნული ეკონომიკის პრიორიტეტების სწორად განსაზღვრა და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სრულყოფის პროცესების კოორდინაცია.

მსოფლიო გამოცდილება ადასტურებს, რომ საინვესტიციო გარემოს გაჯანსაღებას მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ისეთი ეკონომიკური და ორგანიზაციული საკითხების მიზანმიმართული და კომპლექსური გადაჭრა, როგორცაა: მაკროეკონომიკური სტაბილურობის მიღწევა, ცივილიზებული სამართლებრივი სავრცის შექმნა, რომელიც განმტკიცებული იქნება საბაზრო ეკონომიკის კანონებით; სახელმწიფოს ფისკალურ პოლიტიკაში მასტიმულირებელი როლის წინა პლანზე წამოწევა და ა. შ.

მსოფლიოში ინვესტიციების, საინვესტიციო საქმიანობის შესწავლის მეტად მდიდარი გამოცდილება არსებობს. ინვესტირებისა და მისი ეკონომიკურ ზრდაზე გავლენის პრობლემები ამა თუ იმ კუთხით განხილულია ა. სმითის, დ. რიკარდოს, ა. მარშალის, კ. მარქსის, ჯ. კეინსის და სხვა ცნობილ მეცნიერთა ფუნდამენტურ ნაშრომებში.

საქართველოში საინვესტიციო გარემო, ზოგიერთი გატარებული ღონისძიებების მიუხედავად, ჯერ კიდევ ნაკლებად მიმზიდველია. ამას მრავალი მიზეზი გააჩნია, რომელთა შესწავლას, აღმოფხვრის გზების დადგენას და ინვესტიციების ეფექტიანობის ამაღლებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

საქართველოში საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდში საინვესტიციო საქმიანობის ცალკეული საკითხების შესწავლაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს თანამედროვე ქართველმა მეცნიერებმა: ე. ბარათაშვილმა, ლ. ქოქიაურმა, მ. გელაშვილმა, ი. მესხიამ, თ. შენგელიამ, ვლ. პაპავამ, ვ. ბურდულმა, გ. მალაშხიამ, ზ. ვაშაკიძემ, მ. გიორგაძემ, გ. წიკლაურმა, დ. ჩხარტიშვილმა და სხვებმა. ამასთან საინვესტიციო გარემოს მრავალი ასპექტი, მისი გარემოს გაჯანსაღების პრობლემები ჯერ კიდევ სრულად არ არის შესწავლილი. კერძოდ, არ არის გამოკვლეული ის ძირითადი შემაფერხებელი ფაქტორები, რომლებიც ხელს უშლიან ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას საქართველოში.

თითოეული პროექტისთვის დამახასიათებელია სპეციფიური ბიუჯეტი და მოქმედებათა მოთხოვნები. პროექტი იმის მიხედვით ფასდება, თუ რისი მიღწევა მოხერხდა, რა ფასად და რა დრო დასჭირდა მის შესრულებას. ეს კი ხაზს უსვამს პროექტის მართვის ფუნდამენტურ საკითხს, რაც მდგომარეობს იმაში, რომ უნდა მოხდეს ამ სამი შეზღუდვის მუდმივი ბალანსირება და ამავე დროულად მომხმარებლის სრულად დაკმაყოფილება.

კვლევის მიზანი და ძირითადი ამოცანები. ნაშრომის კვლევის მიზანია სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტის სრულყოფის ღონისძიებები: დაგეგმვა, პროექტირება და მშენებლობა. კვლევის მიზნად დავისახეთ შემდეგი ამოცანები:

- სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტის დაგეგმვა, პროექტირება და მშენებლობა;
- დაგეგმვის შინაარსი, გეგმების შემადგენლობა და სტრუქტურა;
- ეკონომიკური ეფექტიანობის გამოთვლის მეთოდები პროექტირების და დაგეგმვის ეტაპზე;
- სამრეწველო მშენებლობის მდგომარეობა საქართველოში;
- სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტის სრულყოფის ძირითადი მიმართულებები;
- პროექტების ეკონომიკური დასაბუთების სრულყოფის მიმართულებები;
- მენეჯმენტის ეფექტურობაზე მოქმედი ფაქტორების გაუმჯობესება;

პრობლემის შესწავლის მდგომარეობა. სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტის თემაზე მეცნიერებისა და სპეციალისტების მიერ შეტანილი დიდი წვლილის მიუხედავად, დღემდე არსებობს საკითხები, რომლებზეც მეცნიერ ეკონომისტებს განსხვავებული პოზიციები გააჩნიათ.

საწარმოო დაწესებულებების ინვესტიციების თეორიული და პრაქტიკული საფუძვლები განხილულია როგორც ქართველ, ისე რუსი და დასავლეთის მეცნიერთა ნაშრომებში. რუს მეცნიერთა შორის აღსანიშნავია ვ. ბოგაჩევის, პ. ბუნინის, ვ. ეგიაზარიანის, ვ. კოსოვის, ვ. ლივშიცის, მ. ლომატოვსკის, ა. ლურიეს, ვ. ნავოჟილოვის და სხვათა ნაშრომებში.

დასავლეთის მეცნიერ-ეკონომისტთა შორის აღსანიშნავია მ. ბრომეიჩის, ს. ბერენსის, გ. ბირმანის, ჯ. ვან ხორნის, ჯ. კეინსის, რ. კოპტის და სხვათა ნაშრომები. მენეჯმენტის საერთო საკითხებზე მნიშვნელოვანი კვლევები აქვთ ჩატარებული ცნობილ მეცნიერებს, რონ. ა. კირკინს. ედმუნდ ჯ. ჯობინსს, რ. მ. მონსტრას, რ. ნ. ჰოლდფილდს, ლ. გ. გუინიპერს, ზ. ი. აფანასიევს და მრავალ სხვა მეცნიერ-ეკონომისტს. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტის საკითხებზე მრავალი ქართველი და უცხოელი მეცნიერ-ეკონომისტი მუშაობს. საწარმოო დაწესებულებების ინვესტიციების თეორიული და პრაქტიკული საფუძვლები განხილულია როგორც ქართველ, ისე რუსი და დასავლეთის მეცნიერთა ნაშრომებში.

ბ.ვორონცოვის და ა. კოლესნიკოვის მონოგრაფიაში - „საინვესტიციო პროექტების საბანკო დაკრედიტება“:

- განხილულია საინვესტიციო პროექტების სისტემაში საბანკო დაკრედიტების პრობლემების ახალი თეორიული და მეთოდოლოგიური მიდგომები;
- ფორმირებულია საინვესტიციო პროექტების სისტემაში საბანკო დაკრედიტების სისტემის მოდელი;
- გამოვლენილია საინვესტიციო პროექტების საბანკო დაკრედიტებისას რისკების მართვის თავისებურებები;
- საინვესტიციო პროცესების დაკრედიტების პროგრამის ოპტიმიზაციის მოდელის გამოყენების საფუძველზე ჩამოყალიბებულია საინვესტიციო პროექტების საბანკო დაკრედიტების პროცესში ფინანსური დაგეგმვის თავისებურებანი.

ამ მიმართებით მნიშვნელოვანი სამუშაოები შესრულდა ქართველი მეცნიერ-ეკონომისტების მიერ. მათ შორის აღსანიშნავია თ. კილაძის, ი. ბოჭოიძის, მ. სულაბერიძის, გ. შუბლამის, მ. ზუბიაშვილის, ე. ბარათაშვილის, ლ. ქოქიაურის და სხვათა შრომები. მიუხედავად აღნიშნულისა, სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტის საკითხების მეცნიერული შესწავლა მეტ ძალისხმევას მოითხოვს.

კვლევის მეთოდოლოგია და მეთოდიკა. კვლევის მეთოდოლოგიად გამოყენებულია სისტემური მიდგომა. სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტი განიხილება როგორც ღია სისტემა, რომელზეც მოქმედებს შიგა და გარე ფაქტორები როგორც კომპლექსურად, ისე დინამიკაში.

აქვე უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ კვლევის შედეგები არ შეიძლება წინააღმდეგობაში მოდიოდეს ეკონომიკური თეორიის საყოველთაოდ აღიარებულ დებულებებთან. ამდენად, ეკონომიკური თეორიაც ზოგადად მეთოდოლოგიურ საფუძვლადაც გვევლინება.

კვლევის მეთოდად აღებულია სამრეწველო პროექტების მენეჯმენტის ანალიზი. მასთან დაკავშირებული მასალები, ცალკეულ ორგანიზაციათა კვლევის შედეგები და ქართველ და უცხოელ მეცნიერ-ეკონომისტთა გამოკვლევები.

კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძველი შედგენილია საერთო-სამეცნიერო და დისციპლინათაშორისი შემეცნების მეთოდებით და ეკონომიკური თეორიის დებულებით. კვლევის საინფორმაციო ბაზად გამოყენებულია დარგობრივი საინფორმაციო საიტები და პორტალები, აგრეთვე საავტორო კვლევის რეზულტატები. ნაშრომში გამოყენებულია სამამულო და უცხოელი ავტორების საინვესტიციო დაპროექტების პრობლემებისადმი მიძღვნილი ფუნდამენტური შრომები, ცნობილი მეთოდური რეკომენდაციები და გამოცდილება.

მეცნიერული სიახლე გამოიხატება შემდეგში:

- გამოკვლეულია, რომ საქართველოში სამეურნეო გარდაქმნების პერიოდში საწარმოო სექტორის ფინანსური მდგომარეობა მკვეთრად გაუარესდა. შესაბამისად, შემცირდა, რიგ შემთხვევაში კი საერთოდ შეწყდა ინვესტიციები. ინტენსიური ხასიათი მიიღო დაგროვების დეფიციტმა. საწარმოთა მოგებამ დაკარგა ინვესტიციური ფუნქცია მისი უმნიშვნელო მოცულობის გამო.

- მაღალი საპროცენტო განაკვეთის პირობებში, რომელსაც ძირითადად ზედმეტად მკაცრი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა განაპირობებს, საბანკო კრედიტი განსაკუთრებით ხელმიუწვდომელია წვრილი და საშუალო საწარმოებისათვის. ამასთან, კრედიტი ძირითადად მოკლევადიანია, რის გამოც იგი ხშირად გამოიყენება არა წარმოების სფეროში, არამედ სავაჭრო საშუაშაველო სექტორში.

- საინვესტიციო გარემოს შეფასებაში დაგროვილი ადგილობრივი და საზღვარგარეთული გამოცდილების შესწავლა გვიჩვენებს, რომ ხშირად გათვალისწინებული არ არის თანამედროვე ეკონომიკურ ლიტერატურაში შემუშავებული რიგი მნიშვნელოვანი მეთოდოლოგიური დებულება, სახელდობრ: ქვეყნის და რეგიონის საინვესტიციო

გარემოც კი განხილულია მოგების (შემოსავლის) მაქსიმალურად და შეუფერხებლად მიღების მოსურნე აბსტრაქტული სტრატეგიული ინვესტორის პოზიციიდან. მაგრამ კაპიტალი, ისე როგორც ინვესტიცია, სხვადასხვაგვარია (სამრეწველო, სავაჭრო, სასესხო, სააქციო), ინვესტორებს კი განსხვავებული მიზნები აქვთ.

- მიზანშეწონილია ყველაზე რაციონალური საინვესტიციო გარემოს მაჩვენებლად მოზიდული ინვესტიციების მოცულობისა და მათი ზრდის განხილვა სამეურნეო სისტემის განვითარების სოციალურ-ეკონომიკური, ეკოლოგიური და სამეცნიერო ტექნილიგიური პერსპექტივებისათვის მისი შედეგების გაუთვალისწინებლად.

- საქართველოს გარდამავალ ეკონომიკაში დაგროვების ნორმის ოპტიმიზაციის პრობლემა უმნიშვნელოვანესია, რომლის განსაზღვრა ქვეყნის წინაშე არსებულ აქტუალურ სოციალურ-ეკონომიკური ამოცანების გადაჭრაზე დამოკიდებული. თანამედროვე ეკონომიკური მდგომარეობა, რომელიც წარმოების მოცულობის დაქვეითებით, საწარმოო სიმძლავრეთა დაუტვირთაობითა და შრომის მწარმოებლურობის კრიტიკული დონით ხასიათდება, არ ქმნის ხელსაყრელ გარემოს დაგროვების ნორმის გადიდებისათვის.

- სახელმწიფო საინვესტიციო რესურსების ობიექტური შეზღუდულობის პირობებში აუცილებელია ინვესტირების მიმართულებების ოპტიმალური შერჩევა. პრიორიტეტი იმ დარგებმაც უნდა მიიღონ, რომლებიც ქვეყნის ეკონომიკურ - პოლიტიკურ უსაფრთხოებას უზრუნველყოფენ.

სადისერტაციო ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა. ნაშრომში ასახული თეორიული დებულებები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვა დარგებში, ხოლო მეთოდოლოგიური პრობლემები და საინვესტიციო პროექტის ეფექტურობის შეფასება ერთი და იგივე საინვესტიციო პროექტების დამუშავებასას, ექსპერტიზასა და რეალიზაციაში მონაწილე ყველა ფორმის საკუთრების საწარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის.

ნაშრომში ასახული საინვესტიციო პროექტების ეკონომიკური შეფასების და ფინანსური მართვის მეთოდების ათვისება დაეხმარება საინჟინრო და ეკონომიკური პროფილის მაგისტრანტებს. ნაშრომში ყურადღებაა გამახვილებული იმ საკვანძო პრობლემებზე, რომელთა ათვისება საინვესტიციო დაპროექტებით დაინტერესებულ

სპეციალისტებს დაეხმარება გაერკვნენ და ლოგიკურად მოიაზრონ ნაშრომში ჩამოყალიბებული საკითხების შინაარსი.

სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა. ნაშრომი მოიცავს 170 ნაბეჭდ გვერდს, შესავალს, ორ თავს, დასკვნას და გამოყენებული ლიტერატურის სიას.

II. ნაშრომის მოკლე შინაარსი

დისერტაციის პირველ განყოფილება ლიტერატურული მიმოხილვა წარმოდგენილია I თავში შესწავლილია და განალიზებულია პრობლემის ირგვლივ არსებული სპეციალური ლიტერატურა, ცალკეული პუბლიკაციები. ნაშრომში წარმოდგენილია საინვესტიციო პრობლემის არსი და მნიშვნელობა თანამედროვე ეტაპზე.

ყველა საინვესტიციო საქმიანობა გულისხმობს კაპიტალის დაბანდებას აწმყოსა და მომავალში დადებითი შედეგების მისაღებად. ამის საფუძველს წარმოადგენს დაბანდების ობიექტი, მის თავისებურებებს კი განსაზღვრავს დაბანდების მოცულობა, დრო და რისკი.

დაგეგმვის და ანალიზის მიზნით ინვესტიციები შეიძლება კლასიფიცირებულ იქნეს მთელი რიგი მიმართულებით. ყველაზე მეტად გავრცელებულია შემდეგი კლასიფიკაციები:

1. ინვესტირება ობიექტების მიხედვით:

- ფინანსური;
- რეალური;
- ინვესტიციები არამატერიალურ აქტივებში.

ფინანსური ინვესტიციები არის ფულადი საშუალებების დაბანდება ფასიან ქაღალდებში, აქციებში, ობლიგაციებში, ბანკებში სადეპოზიტო ანგარიშებზე გარკვეული პროცენტით, ვალის უფლებებზე.

ინვესტიციები არამატერიალურ ფასეულობებში არის საშუალებების დაბანდება სამეცნიერო კვლევებში, კადრების მომზადებაში, რეკლამაში, ახალი ტექნოლოგიების გამოყენებაზე ლიცენზიების შესყიდვაში.

რეალურ და ფინანსურ ინვესტიციებს შორის თანაფარდობა შემდეგი სახისაა: საწარმოს განვითარების საწყის ეტაპზე ინვესტიციების

ძირითადი მოცულობა მიემართება რეალურ სექტორში, შემდგომ საწარმოს აქციების შესყიდვაზე, მოცემული საწარმოს მომსახურებასა და ნედლეულით, მასალებით მომარაგებაზე (საფინანსო ინვესტიციები)..

რეალურმა ინვესტიციებმა შეიძლება მოიცვას როგორც მთელი სამეცნიეროტექნიკური და საწარმოო ციკლი, ისე მისი ელემენტები (სტადიები), რომელთა შორისაა:

- სამეცნიერო კვლევები;
- საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოები;
- გაფართოება;
- რეკონსტრუქცია ან მოქმედი წარმოების გადაიარაღება;
- ახალი წარმოების ორგანიზაცია ან ახალი პროდუქციის გამოშვება;
- უტილიზაცია და ა.შ.

ინვესტიციების მოზიდვის პრობლემა, რომელიც ქმნის ქვეყნის და მისი ცალკეული რეგიონების ეკონომიკური ზრდის აუცილებელ წინამძღვრებს და პირობებს დღეს მეტად აქტუალურია, ვინაიდან ინვესტიციების გარეშე წარმოუდგენელია დასახული მიზნების მიღწევა. ამდენად, თეორიული ცოდნის და პრაქტიკული გამოცდილების საფუძველზე საინვესტიციო პროექტების მომზადება და განხორციელება მეტად აქტუალურია საქართველოსთვის, რადგან დღეს, როგორც არასდროს, ქვეყანაში არსებობს კაპიტალის ბაზარი ყველა მისი ინსტიტუტით, საინვესტიციო ფონდების და კომპანიების ჩათვლით.

2. ინვესტირება ხანგრძლივობის მიხედვით:

- მოკლევადიანი (1 წლამდე);
- გრძელვადიანი.

მოკლევადიანი ინვესტირების ძირითად ინსტრუმენტს წარმოადგენს საბანკო დეპოზიტები, ვექსილები, სერტიფიკატები და მაღალლიკვიდური ფასიანი ქაღალდები.

გრძელვადიანი ინვესტიციები (ხანგრძლივი პერიოდით) არის ინვესტიციები რეალურ სექტორში. მათ მიეკუთვნება გრძელვადიანი ფინანსური დაბანდებები, მაგალითად, აქციები შვილობილ საწარმოებში, სხვა ფირმების საწესდებო კაპიტალში.

3. რეალურ სექტორში კლავწარმოების ფორმების მიხედვით:

- სამეწარმეო მოღვაწეობის ობიექტის შექმნაზე;

- წარმოების გაფართოებაზე;
- რეკონსტრუქციაზე, ტექნიკურ გადაიარაღებაზე.

მოცემული მიმართულებებით ინვესტიციების სტრუქტურა დამოკიდებულია სტადიაზე, რომელშიც საწარმო იმყოფება. საწყის ეტაპზე ინვესტიციებს მიმართავენ ობიექტის შექმნაზე იმ პირობებში, როცა პროდუქტზე მოთხოვნაა ბაზარზე, ასევე წარმოების გაფართოებაზე. ყველაფერი დამოკიდებულია წარმოების მასშტაბებსა და ბაზრის კონიუქტურაზე. ძირითადი ფონდების ცვეთის კვალდაკვალ წარმოიქმნება მათი რეკონსტრუქციის და ტექნიკური გადაიარაღების აუცილებლობა.

4. საბოლოო შედეგზე დამოკიდებულებით:

- წარმოების მოცულობის ზრდაზე;
- წარმოებული პროდუქციის ხარისხის ამაღლებაზე;
- რესურსების ეკონომიაზე (თვითღირებულების შემცირებაზე).

5. საკუთრების ფორმირებით:

- კერძო;
- სახელმწიფო.

6. დაფინანსების წყაროებით:

- საკუთარი (საამორტიზაციო ანარჩებები);
- ნასესხები (კრედიტები);
- მოზიდული (აქციების ემისიის მეშვეობით).

საკუთარი და ნასესხები ინვესტიციების თანაფარდობით ფორმირდება ფინანსური მდგრადობის მაჩვენებელი. ნორმალურია, როდესაც საკუთარი საშუალებები ინვესტირების დროს შეადგენს დაახლოებით 70%-ს. ნასესხები –30%-ს. საწარმოსათვის სხვადასხვა წყაროებს სხვადასხვა ფასეულობა აქვთ. აუცილებელია, რომ ინვესტირების წყაროების თანაფარდობა იყოს ოპტიმალური. მთავარია შემცირდეს ინვესტირებასთან დაკავშირებული ხარჯები.

7. საინვესტიციო პროცესის მონაწილეთა შემადგენლობის, პროექტის დამუშავების და რეალიზაციაში მათი წვლილის მიხედვით:

- საწარმოები;
- აქციონერები;
- პროექტის (კომპანიები, ჰოლდინგ და სხვა) მიმართ მაღალი დონის სტრუქტურები;

- სხვადასხვა დონის ბიუჯეტები (ფედერალური, რეგიონალური, ადგილობრივი).
- ინვესტირება თავისი შინაარსით და დინამიურობით რთული და დინამიური პროცესია, რომელიც საწარმოში გამოიყოფა, შედარებით დამოუკიდებელ, საწარმო-საფინანსო სფეროდ და საინვესტიციო საქმიანობა ეწოდება.

საინვესტიციო საქმიანობა, არის ობიექტის შესაქმნელად აუცილებელი სამუშაოების და ტექნოლოგიების ერთობლიობა ან ძირითადი ფონდების კვლავწარმოება. ასეთი სამუშაოების ჩამონათვალი მოიცავს:

- საწარმოს მიზანმიმართული საინვესტიციო სტრატეგიის ფორმირებას, ამ სტრატეგიის რეალიზაციის მეთოდების დამუშავებას;
- წინასაინვესტიციო კვლევების ჩატარებას, მათ რიცხვში საწარმოს საინვესტიციო მაჩვენებლების კვლევას;
- საინვესტიციო პროექტების და საპროექტო-სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაციის ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთების დამუშავებას;
- სახელმეკრულებო დოკუმენტაციის მომზადებას ობიექტის აუცილებელი მოწყობილობების დამზადებისა და შექმნისათვის.
- სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოების ჩატარების მიზნით ორგანიზაციის მოწვევას, მომავალი საწარმოო კადრების მომზადებას და ა.შ.;
- სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოების ჩატარებას;
- ახალი წარმოების გაშვებასა და ათვისებას, ახალი წარმოების ათვისების ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების მონიტორინგს.

საინვესტიციო მენეჯმენტში საინვესტიციო საქმიანობის შინაარსი დაყვანილია ორ ასპექტზე:

1. საინვესტიციო საშუალებების ინვესტირების პრიორიტეტული მიმართულებების ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთება;
2. რესურსების და მათი მოზიდვის შესაძლებლობების მოცულობების დასაბუთება.

საინვესტიციო მოღვაწეობის დახასიათების დროს იყენებენ ისეთ ცნებებს, როგორცაა საინვესტიციო პროცესის „სუბიექტი“ და „ობიექტი“. საინვესტიციო საქმიანობის სუბიექტში იგულისხმება ფიზიკური პირები, იურიდიული პირები (საწარმოები, ფონდები, სახელმწიფო).

საინვესტიციო საქმიანობის ობიექტები იყოფა:

- პროექტის მასშტაბის მიხედვით;
- პროექტის მიმართულების მიხედვით (კომერციული, სოციალური ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა, გარემოს დაცვა და სხვა);
 - სახელმწიფოს მონაწილეობის ხარისხით (კაპიტალის დაბანდება, აქციების პაკეტი, საგადასახადო შეღავათები, სახელმწიფო გარანტიები და ა.შ.);
 - დაბანდებული საშუალებების გამოყენების ეფექტურობით.

ინვესტირების ობიექტმა შეიძლება მოიცვას როგორც პროდუქტის შექმნის ციკლი, სრული სამეცნიერო-ტექნიკური საწარმოო ციკლი, ისე მისი ცალკეული სტადიები, რომელთა შორისაა:

- სამეცნიერო-კვლევითი;
- ორგანიზაციულ-საკონსტრუქტორო დამუშავებები;
- საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოები;
- მოქმედი საწარმოს გაფართოება ან რეკონსტრუქცია და ა.შ.

მაქსიმალური წმინდა შემოსავლის მიღების მიზნით ინვესტირების მიმართულებების განსაზღვრა ერთ-ერთი ყველაზე რთული ეკონომიკური ამოცანაა.

ფირმის ფასეულობის ზრდისათვის უნდა განხორციელდეს შესამჩნევი სიახლეები, უნდა ამაღლდეს პროდუქციის ხარისხი, განახლდეს ასორტიმენტი, შეიქმნას პირობები საკუთარი ფასეულობების დონის შესანარჩუნებლად. ყველა სიახლე ეხება წარმოების საშუალებების, წარმოების ორგანიზაციის მეთოდებს. ინერგება პროდუქციის წარმოების ახალი ტექნოლოგიები და ხერხები, ახალი მანქანები, მოწყობილობები, ინსტრუმენტები და მასალები, ახლის ათვისება და მოდერნიზაცია გამოსაშვები პროდუქციისა სრულყოფილი ხდება, გამოიყენება ახალი პროგრესული მეთოდები და საშუალებები წარმოების ორგანიზაციასა და მართვაში.

-პროექტის მენეჯმენტის გეგმის შემუშავება, ინსტრუმენტები და მეთოდები:

1. პროექტის მენეჯმენტის მეთოდოლოგია განსაზღვრავს პროცესს, რომელიც დაეხმარება პროექტის მენეჯმენტის გუნდს გეგმის შემუშავებასა და ცვლილებების მართვის საქმეში.

2. პროექტის მენეჯმენტის საინფორმაციო სისტემა არის ავტომატური სისტემა, რომელიც გამოიყენება პროექტის მენეჯმენტის გუნდის მიერ, პროექტის მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების მხარდაჭერისთვის, უკუკავშირის ხელშეწყობისთვის, დოკუმენტის დახვეწისას, პროექტის მენეჯმენტის გეგმის ცვლილებების კონტროლისთვის და დამტკიცებული დოკუმენტის გამოქვეყნებისთვის.

3. ექსპერტის მოსაზრება გამოიყენება ტექნიკური და მენეჯმენტის იმ დეტალების შემუშავებისთვის, რომლებიც უნდა შევიდეს პროექტის მენეჯმენტის გეგმაში.

-პროექტის განხორციელების მართვა: პროექტის განხორციელების მართვის პროცესი მოითხოვს პროექტის მენეჯერის და პროექტის გუნდისგან მრავალრიცხოვანი ღონისძიებების შესრულებას პროექტის მენეჯმენტის გეგმის განსახორციელებლად, რათა შესრულდეს პროექტის ფარგლებში დოკუმენტით განსაზღვრული სამუშაოები. პროექტის მენეჯერი, პროექტის მენეჯმენტის გუნდთან ერთად, უძღვება პროექტის დაგეგმილი ღონისძიებების განხორციელებას და ახდენს პროექტში არსებული სხვადასხვა ტექნიკური და საორგანიზაციო ინტერფეისების მენეჯმენტს.

-პროექტის განხორციელების მართვა: საწყისი მასალები: დამტკიცებული მაკორექტირებელი ღონისძიებები. დამტკიცებული პრევენციული ღონისძიებები. ცვლილებების დამტკიცებული მოთხოვნები.

-პროექტის განხორციელების მართვა - ინსტრუმენტები და მეთოდები: პროექტის მენეჯმენტის მეთოდოლოგია. პროექტის მენეჯმენტის საინფორმაციო სისტემა.

-პროექტის განხორციელების მართვა - შედეგები:

1. შედეგი არის ნებისმიერი უნიკალური და ვერიფიცირებადი პროდუქტი, ის შედეგი ან იმ მომსახურების განხორციელების შესაძლებლობა, რომელიც განისაზღვრება პროექტის მენეჯმენტის დაგეგმვის დოკუმენტაციაში და რომელიც უნდა შეიქმნას ან უზრუნველყოფილ იქნეს, პროექტის დასასრულებლად;

2. მოთხოვნილი ცვლილებები, რომლებიც საჭიროა პროექტის ფარგლების გაფართოების ან შემცირებისთვის, ასევე პოლიტიკის, პროექტის მენეჯმენტის გეგმების, პროცედურების, ხარჯების ან

ბიუჯეტების მოდიფიცირების ან გრაფიკების გადასინჯვისთვის. ცვლილებების მოთხოვნები შეიძლება იყოს პირდაპირი ან არაპირდაპირი, ასევე შეიძლება იყოს არჩევითი ან კანონის კონტრაქტის პირობებიდან გამომდინარე – სავალდებულო.

3. დამტკიცებული ცვლილების მოთხოვნები, რომლებიც პროექტის განხორციელების დროს განხორციელდა პროექტის მენეჯმენტის გუნდის მიერ.

4. დამტკიცებული გამოსწორების ღონისძიებები, რომლებიც განხორციელდა პროექტის მენეჯმენტის გუნდის მიერ, რათა პროექტის მომავალი მოსალოდნელი სამუშაოს შესრულების მაჩვენებლები შესაბამისობაში იყოს პროექტის მენეჯმენტის გეგმასთან.

5. დამტკიცებული პრევენციული ღონისძიებები, რომლებიც განხორციელდა პროექტის მენეჯმენტის გუნდის მიერ, რათა შემცირდეს პროექტის რისკის შედეგები.

6. დეფექტების განხორციელებული გამოსწორება პროექტის განხორციელებისას;

-პროექტის სამუშაოს მონიტორინგი და კონტროლი: პროექტის სამუშაოების მონიტორინგის და კონტროლის პროცესი ხორციელდება პროექტის დახასიათებასთან, დაგეგმვასთან, აღსრულებასა და დახურვასთან დაკავშირებული პროექტით გათვალისწინებული პროცესების მონიტორინგისთვის.

-პროექტის დახურვა: პროექტის დახურვის პროცესი მოიცავს პროექტის მენეჯმენტის გეგმის იმ ნაწილის განხორციელებას, რომელიც ითვალისწინებს დახურვას. მრავალეტაპიან პროექტებში პროექტის დახურვის პროცესი ასრულებს პროექტის მოცულობის შესაბამის ნაწილს და მასთან დაკავშირებულ იმ ღონისძიებებს, რომლებიც ამ ეტაპს შეესაბამება.

-პროექტის დროის მართვა. გრაფიკის შედგენის განსაზღვრა: პროექტის ღონისძიებების თანმიმდევრობას იძლევა ლოგიკური დიაგრამა, რომელიც დაგეგმვის ეტაპის ბოლო ნაწილს წარმოადგენს. ამ ეტაპის შემდეგი საფეხურია გეგმის შედგენა, ე. ი. გეგმის დაკავშირება კალენდარულ დროსთან. ღონისძიებების თანმიმდევრობა შეიძლება გახდეს გრაფიკად გარდაქმნილი გეგმა, თითოეული ღონისძიების ხანგრძლივობის შეფასებით და შემდეგ ამ ღონისძიებების კალენდარულ

ჩარჩოებში ჩასმით. გრაფიკის უპირველესი უპირატესობაა საჭირო დროსთან დაკავშირებული დაგეგმვის განხორციელება, რაც ყველა წარმატებულ პროექტს სჭირდება.

-რისკის მენეჯმენტი: რისკი დამახასიათებელია თითქმის ყველა პროექტისათვის. რისკი არის იმის ალბათობა, რომ მოხდეს არასასურველი მოვლენა, რასაც მოჰყვება მისი ყველა შესაძლო შედეგი. ზოგი არასასურველი მოვლენის განსაზღვრა პროექტის დაწყებამდე შეიძლება, ზოგი სრულიად გაუთვალისწინებელია. რისკის მენეჯმენტი ცდილობს დაადგინოს და მართოს პოტენციური და გაუთვალისწინებელი პრობლემები, რომლებიც შეიძლება წამოიჭრას პროექტის განხორციელებისას, აფიქსირებს ყველა რისკის ფაქტორს, მინიმუმამდე ამცირებს მათ ზემოქმედებას, მართავს ამ მოვლენებზე რეაგირების პროცესს, და ითვალისწინებს საგანგებო ფონდებს, რისკის იმ მოვლენებისთვის, რომლებიც რეალურად მოხდება.

-ხარისხი და დოკუმენტაცია მის შესახებ. ძირითადი ცნებები: ნებისმიერი პროექტის ამოცანაა დროის, ხარჯების და ხარისხის ამოცანების შესრულება.

-ხარისხის დაგეგმვა: ეს ტერმინი აღწერს იმ პროცედურებს, რომლებიც გამოიყენება იმის უზრუნველსაყოფად, რომ პროექტის განხორციელების სხვადასხვა ეტაპის საინჟინრო და დიზაინის სამუშაოები ხორციელდება მარეგულირებელი სააგენტოების მიერ დაწესებული სავალდებულო კრიტერიუმების შესაბამისად.

-ხარისხის კონტროლი: ეს პროცესი მოიცავს პროექტის დახასიათების ეტაპზე შემუშავებული ინსტრუქციების მეშვეობით, სამუშაოს შესრულებისთვის კონკრეტული სტანდარტების დაწესებას, იმის დადგენას, თუ რას მოითხოვს სტანდარტი და რა სრულდება რეალურად, ნეგატიური განსხვავებების გამოსწორების ან მინიმუმამდე შემცირებისთვის საჭირო ზომების მიღებას და როგორც თავად სტანდარტების, ასევე სტანდარტებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფის პროცესების მუდმივი გაუმჯობესების დაგეგმვას.

-პროექტის ხანგრძლივობის შემცირება: პროექტის ძირითადი საქმიანობის დროის შემცირება პროექტში შესაძლებელია, მაგრამ ამას ყოველთვის მაღალი ხარჯები მოსდევს.

-ლიდერობა. მართვა და პროექტის მენეჯერი: მენეჯერი აჩქარებს გარკვეულ საქმიანობებს, სახავს გზებს თუ როგორ უნდა გადაიჭრას ტექნიკური პრობლემები, პასუხს აგებს გამოყოფილი რესურსების ინტეგრირებაზე. ამავდროულად, თუ არსებული პრობლემების გამო გეგმები ვერ მუშაობენ, მან უნდა შეიტანოს ცვლილებები ამ გეგმებში და განრიგებში.

-პროექტის დასრულება: პროექტის დასრულება არის ღონისძიება ან ღონისძიებების კომპლექტი, რომლებსაც ჰქვია „პროექტის დახურვა“, რომლის ელემენტებია: ქვეკონტრაქტის დახურვა, შესყიდვის ფორმების დახურვა, ფინანსური დახურვა, გარანტიები, დემობილიზაცია და ანგარიში დახურვის შესახებ.

-კონტრაქტების/ქვეკონტრაქტების დახურვა. ყველა კონტრაქტი უნდა შემოწმდეს, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ყველა სამუშაო სათანადოდ დასრულდა, ხოლო ყველა ცვლილება და ხარვეზი დოკუმენტურად დაფიქსირდა. ყველა ცვლილებები უნდა შეთანხმდეს და საჭიროების შემთხვევაში მოხდეს შეთანხმება კომპენსაციის თაობაზე.

-ფინანსური დახურვა. ყველა კონტრაქტსა და შესყიდვის ფორმას უნდა ჩაუტარდეს ფინანსური აუდიტი და ინფორმაცია უნდა შედარდეს წინასწარ შეფასებულ მაჩვენებლებთან. უნდა მოხდეს ძირითადი განსხვავებების რევიზია, მიუხედავად იმისა, რას შეადგენს ისინი, ხარჯებს თუ დანაზოგებს, უნდა მოხდეს მათი იდენტიფიკაცია, შესრულებული სამუშაოების ყველა ძირითადი დავალების ან ელემენტისთვის.

ეკონომიკური ეფექტიანობის გამოთვლის მეთოდები სამრეწველო პროექტირების და დაგეგმვის ეტაპზე: საინვესტიციო პროექტის ეკონომიკური ეფექტურობის განსაზღვრა მდგომარეობს პროექტში ჩადებული ტექნიკური, ტექნოლოგიური, ორგანიზაციული, მარკეტინგული, ფინანსური და სხვა გადაწყვეტების ინვესტიორების მიზნებსა და ინტერესებთან შესაბამისობის გარკვევაში.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ინვესტიციების ეკონომიკური ეფექტურობის განმსაზღვრელი მხოლოდ მოგებაა. მოგების არსი ყველაზე სრულყოფილად გამოისახება მის ფუნქციებში. ეკონომისტების უმრავლესობა გამოყოფს სამ ფუნქციას. ესენია:

- საქმიანობის შედეგების განმაზოგადებელი;

- კვლავწარმოებითი;
- მასტიმულირებელი.

ეფექტურობის შეფასება რეკომენდებულია განხორციელდეს შემდეგი ურთიერთდაკავშირებული მაჩვენებლების სისტემით:

- წმინდა შემოსავალი;
- წმინდა დისკონტირებული შემოსავალი ან ინტეგრალური ეფექტი (სხვა, საზღვარგარეთ გამოყენებული მახასიათებლები – წმინდა დაყვანა ან მიმდინარე ღირებულება);
- შემოსავლიანობის ინდექსი (ან მომგებიანობის ინდექსი);
- გამოსყიდვის ვადა (ერთდროული დანახარჯების დაბრუნების ვადა);
- შემოსავლების წმინდა ნორმა (ან მოგების შიგა ნორმა, რენტაბელობა);
- ფინანსური მდგრადობა (საიმედობა), საერთო გადახდის უნარიანობის კოეფიციენტი, საერთო ლიკვიდურობა, მყის ლიკვიდურობა და სხვა.

• საინვესტიციო პროექტის დამუშავებასა და რეალიზაციაში მონაწილეობას იღებენ რიგი სუბიექტები: აქციონერები (ფირმები, კომპანიები), ბანკები, სხვადასხვა დონის ბიუჯეტები. ეფექტური პროექტის რეალიზაციის შედეგად საზოგადოებაში მიღებული შემოსავალი (სრული შიგა პროდუქტი) მათ შორის იყოფა.

• პროექტის ეფექტურობა მთლიანობაში ფასდება პროექტის პრეზენტაციის და, მასთან დაკავშირებული, პოტენციური ინვესტორებისათვის მიმზიდველობის განსასაზღვრავად. საზოგადოებრივი ეფექტურობა ახასიათებს საზოგადოებისთვის მთლიანად, პროექტის განხორციელების სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგებს, ე.ი. ითვალისწინებს პროექტის არა მარტო უშუალო შედეგებს და ხარჯებს, არამედ პროექტის მიმართ ეკონომიკის მომიჯნავე სექტორებში გარე ხარჯებს და შედეგებს - ეკოლოგიური, სოციალური და სხვა არაეკონომიკური ეფექტები.

გადაწყვეტილებათა მიღების მოდელები და მეთოდები, გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესის მოდელირება მოდელების გამოყენება მართვის მეცნიერების ერთ-ერთი თავისებურებაა. მოდელირების კონცეფციის არსებობა განპირობებულია მართვის პრობლემების

სირთულითა და რეალურ ცხოვრებაში ექსპერიმენტის ჩატარების სიმძნელებით.

მოდელის მეშვეობით შესაძლებელი ხდება რეალურად არსებული ცხოვრებისეული სიტუაციის გამარტივება, რაც უზრდის მენეჯერს შესაძლებლობას გაერკვეს მის წინაშე მდგომი პრობლემის არსში და გადაწყვიტოს ის. მოდელირება დღეისათვის ერთადერთი სისტემატიზებული ხერხია, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია მომავლის ვარიანტების დანახვა და ალტერნატიული გადაწყვეტილებების პოტენციური შედეგების განსაზღვრა.

მმართველობითი გადაწყვეტილების ამსახველი მათემატიკური მოდელების გავრცელებული კლასიფიკაცია ასე შეიძლება ჩამოვყალიბოთ:

1. დისკრიპტიული და ნორმატიული მოდელები-დისკრიპტიული მოდელები გამოიყენება ხელმძღვანელის მიერ სამომავლო გეგმების შემუშავების პროცესში და ემსახურება პროგნოზირების ამოცანებს. ნორმატიული მოდელები კი - კონკრეტული პროცესების მართვისას, მათი სრულყოფის მიზნით.

2. ინდუქტიური და დედუქტიური მოდელები – ინდუქტიური მოდელირებისას ხდება დაკვირვების შედეგების განზოგადოება და საფუძვლად მიიჩნევა ხელმძღვანელისათვის გადაწყვეტილების ფორმირებისას განსაკუთრებულად პრიორიტეტული ფაქტორები.

3. პრობლემაზე ორიენტირებული მოდელები ეყრდნობიან მოდელირების ახალ მეთოდებს, ძირითადი ამოცანაა მათი ადაპტირება კონკრეტული პროცესის მართვისას.

4. მრავალმიზნობრივი და ცალსახა მოდელები აღწერენ მკაფიოდ მიზანმიმართულ ორგანიზაციულ ალტერნატიულ პროცესებს.

5. ერთპერიოდული და მრავალპერიოდული მოდელები.

6. დეტერმინირებული და სტოქასტიკური მოდელები.

დეტერმინირებულ მოდელებში მმართველობით გადაწყვეტილებაზე მოქმედი ყველა ფაქტორი ცალსახად განსაზღვრულია, და ასევე ცნობილია მათი მნიშვნელობა, გადაწყვეტილების მიღების მომენტშიც. ხოლო, სტოქასტიკურ მოდელები გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც შეუძლებელია სიტუაციის პროგნოზირება.

მმართველობითი გადაწყვეტილების ფორმირებისას გამოყენებული მოდელები გადაწყვეტილების ეფექტურობის გაზრდის წინაპირობაა. თუ კი ხელმძღვანელის მიერ პროფესიონალურ დონეზე იქნება შესაბამისი მოდელი გამოყენებული, მაშინ იგი შეძლებს საკუთარი ინტუიციური შეხედულებების კონტროლს ამავედროულად, ცოდნისა და გამოცდილების რეალიზაციას.

გავრცელებული მმართველობითი მოდელებია:

- თამაშთა თეორია;
- მარაგების მართვის მოდელები;
- წრფივი პროგრამირების მოდელები;
- სატრანსპორტო ამოცანები;
- იმიტაციური მოდელები;
- ქსელური ანალიზი;
- ეკონომიკური ანალიზი.

ოპტიმალური მმართველობითი გადაწყვეტილებების ფორმირებისას მიზანშეწონილია შემდეგი მეთოდების გამოყენება:

- მატრიცული მოდელები;
- პროგნოზირების მეთოდები.

მატრიცული მეთოდი გადაწყვეტილების სტატისტიკური ფორმირების ერთ-ერთი მეთოდთაგანია. რადგანაც, ხელმძღვანელისთვის მეტად აქტუალური პრობლემაა, გადაწყვეტილების რამოდენიმე ვარიანტიდან ერთ-ერთის არჩევა, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ სტრატეგიის პოვნა და გატარება, რომელიც დასახული მიზნის რეალიზების საშუალებას იძლევა. მატრიცა ნიშნავს, რომ შედეგები დამოკიდებულია გარკვეულ მოვლენებზე, და გარემო ფაქტორებზე. თუ კი ისინი იცვლება, მაშინ შეიცვლება შედეგებიც.

1. კაპიტალური დაბანდების და დაგროვების მკვეთრი შემცირება.

საქართველოში მნიშვნელოვნად შემცირდა მთლიან შიდა პროდუქტში ინვესტიციების ხვედრითი წონა 90-იანი წლების მეორე ნახევრიდან (1995წ.-23,1%; 1997წ.-14,0%; 1999წ.-12,6%; 2003წ.-11,0%) და მსოფლიო მაჩვენებელზე – 24,7%-ზე ნაკლები აღმოჩნდა.

საქართველოში 90-იანი წლების დასაწყისში მიმდინარე ნეგატიურმა ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა მოვლენებმა განსაკუთრებით მძიმე გავლენა მოახდინა ინვესტიციების მთლიან მოცულობასა და ეკონომიკის ისეთი მნიშვნელოვანი დარგის განვითარებაზე, როგორც მშენებლობაა.

ინვესტიციების მოცულობამ მხოლოდ 2003 წლიდან დაიწყო მნიშვნელოვანი ზრდა. კერძოდ, 2007წ. მშენებლობაში განხორციელებული ინვესტიციების რაოდენობა (252,7 მლნ. ლარი) 2003 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით (56,6 მლნ. ლარი) 4,5-ჯერ გაიზარდა.

ბოლო წლებში შედარებით სწრაფად იზრდება ინვესტიციები მომსახურების სფეროშიც. მომსახურების სფეროში კაპიტალ დაბანდუ - ბათა ხვედრითი წონის გადიდება შეიძლება ავხსნათ თანამედროვე საინვესტიციო პროცესის იმ ერთ-ერთ დამახასიათებელ ტენდენციასთან დამთხვევით, რომელიც განვითარებულ ქვეყნებში აღინიშნება.

მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში ამ მოვლენას თან ახლავს საინვესტიციო საქმიანობის მკვეთრად შემცირება მატერიალურ-ნივთობრივ წარმოების სფეროში, რაც მისი ტექნიკურ-ეკონომიკური ბაზის ფიზიკურად და მორალურად მოძველებას იწვევს.

მაგალითად, მრეწველობაში ძირითადი კაპიტალის ცვეთამ უკვე გადააჭარბა 50%-ს, ბევრ დარგში კი საწარმოო სიმძლავრეები ისეთ მდგომარეობაშია, რომელსაც შესაძლოა მწყობრიდან მათი მასობრივად გამოსვლა მოჰყვეს. ინვესტიციების მოცულობა მარტივი კვლავწარმოების მოთხოვნებსაც კი ვერ აკმაყოფილებს.

2003 წლიდან 2010 წლის ჩათვლით საქართველოში განხორციელებულმა პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა სულ 7,531.0 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი - 2,015.0 მლნ. აშშ დოლარი 2007 წელს დაფიქსირდა, რაც 69.3%-ით აღემატება წინა წლის მონაცემებს.

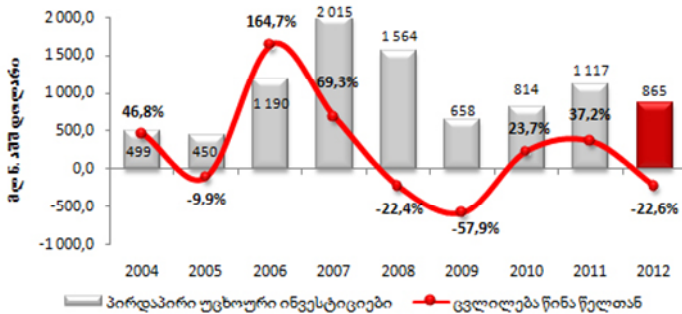
ინვესტიციების მაღალი ტემპი შენარჩუნებული იყო 2008 წლის აგვისტომდე. 2009 წელს, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინება კლების ტენდენციით ხასიათდება, რაც ძირითადად, განპირობებული იყო რუსეთ-საქართველოს ომის და მსოფლიო ფინანსური კრიზისის გავლენით.

2010 წლიდან, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები მზარდი ტენდენციით ხასიათდება. 2010 წელს წინა წელთან შედარებით, საქართველოში, 23.7%-ით მეტი ინვესტიცია იქნა განხორციელებული. საქართველოში უცხოური ინვესტიციების მოცულობისა და ინვესტიციების მთლიან ოდენობაში მისი ხვედრითი წონის შესახებ ნათელ წარმოდგენას იძლევა ნახ. 1.

როგორც ამ ნახაზების ანალიზი გვიჩვენებს, საქართველოში მთლიანად განხორციელებული ინვესტიციების რაოდენობა 2007 წელს 2,1-ჯერ გაიზარდა 2003 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით. ამავდროულად, 2007 წ. საგრძნობლად გაიზარდა ინვესტიციების მთლიან მოცულობაში უცხოური ინვესტიციების წილი 2003 წელთან შედარებით (მისი რაოდენობა 2,1-ჯერ გაიზარდა) და 41,9% შეადგინა, 39,8%-ის ნაცვლად.

უცხოური ინვესტიციების წილის ასეთი ზრდა თავისთავად დადებით მომენტად უნდა მივიჩნიოთ, ვინაიდან უცხოური კაპიტალის შემოდინებას შესაბამისად თან მოსდევს ახალი ტექნოლოგიების, ტექნიკის და მსოფლიო გამოცდილების შემოდინება და ამასთან ერთად, ხდება ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმება.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები

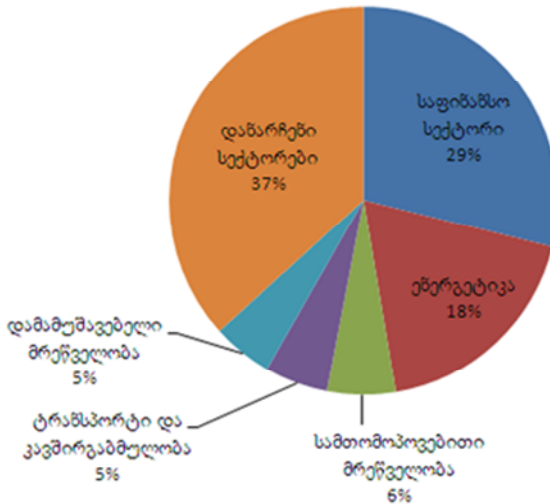
ნახაზი 1.

წყარო: საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი.

ეკონომიკური კრიზისის გამო საქართველოს საინვესტიციო რეიტინგის დაქვეითებამ მოზიდული უცხოური ინვესტიციების

დარგობრივ სტრუქტურაზე იმოქმედა. არადამაკმაყოფილებელია საზღვარგარეთელი ინვესტორების დაინტერესება განათლების სფეროთი, ჯანმრთელობის დაცვით და სოფლის მეურნეობით. ეს საქართველოს ეკონომიკის არაეფექტიანი სტრუქტურის ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს. (იხ. ნახ.2)

უმსხვილესი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ეკონომიკის სექტორების მიხედვით 2013* წლის I კვარტალში (%)

ნახაზი 2

წყარო: საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი

საინვესტიციო გარემოს გაჯანსაღების აუცილებელი ღონისძიებები საქართველოში შემდეგია:

საინვესტიციო გარემო სოციალ-ეკონომიკური ურთიერთობების სისტემაა, რომლის ფორმირებაც ხორციელდება მიკრო და მაკრო ეკონომიკაზე საკმაო რაოდენობით ურთიერთდაკავშირებული პროცესების გავლენის საფუძველზე და იწვევს მდგრადი საინვესტიციო მოტივაციის წარმოქმნას.

საინვესტიციო გარემოზე მოქმედი მაჩვენებლებია: მაკრო-ეკონომიკური პარამეტრები, ფინანსური მდგომარეობა, კერძო საკუთრება, ვალები და მათი მომსახურება, საგადასახადო რეჟიმი, პოლიტიკური რისკები და ფორსმაჟორული სიტუაციების შექმნის საშიშროება და გეოპოლიტიკური მდებარეობა.

საინვესტიციო გარემო გულისხმობს ქვეყანაში რეალურად არსებულ პირობებს, რომლებიც განსაზღვრავენ გრძელვადიანი დაბანდებებისათვის უცხოური კაპიტალის სულ უფრო მზარდი ოდენობით ინტენსიურ მოზიდვას ან განრიდებას (თავშეკავებას). საქართველოში, საინვესტიციო გარემოს გაჯანსაღების აუცილებელ ღონისძიებათა შემუშავების თვალსაზრისით, მიზანშეწონილია ფულადსაკრედიტო პოლიტიკის შერბილება. ზედმეტად მკაცრი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა ამუხრუჭებს საინვესტიციო აქტივობას.

შესაბამისად, სახელმწიფოს მხრიდან უნდა განხორციელდეს მატერიალურ წარმოებაზე ორიენტირებული მცირე და საშუალო ბიზნესის სტიმულირების ღონისძიებები, რაც უზრუნველყოფს (ეკონომიკის რეგულირება მონეტარული მეთოდების გამოყენებასთან შერწყმით) ინვესტიციური საქმიანობის გამოცოცხლებას და შექმნის ეროვნული მეურნეობის მდგრადი განვითარების წინაპირობას.

ინვესტიციების პროგნოზირების საკითხები საქართველოში თანამედროვე ეტაპზე დღევანდელ დღეს, საქართველოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში განხორციელებული ცვლილებები მნიშვნელოვან პერსპექტივებს ბადებს ინვესტიციური საქმიანობის შემდგომი განვითარებისათვის. კერძოდ, იქმნება ყველა პირობა ინვესტიციების მოზიდვისათვის ეკონომიკის ისეთ დარგებში, რომელთა განვითარება ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ წინსვლას და მისთვის საერთაშორისო ეკონომიკაში სათანადო ადგილის დამკვიდრებას.

ამ მხრივ, საქართველოში ყველაზე პერსპექტიულ დარგებად უნდა დავასახელოთ ტურიზმი, სოფლის მეურნეობა, ტრანსპორტი და კომუნიკაციები. ამავე დროს, უნდა აღინიშნოს, რომ ტურისტულ ბიზნესში ინვესტიციები ნაკლებად ხორციელდება, ასევე საკმაოდ მცირე კაპიტალდაბანდებებია ტრანსპორტში.

აქედან მხოლოდ ერთი დასკვნის გაკეთება შეიძლება: ეს პერსპექტიული დარგები საჭიროებენ სახელმწიფოს მხარდაჭერას,

რომელიც უნდა გამოიხატოს მოქნილი საკანონმდებლო ბაზისა და საგადასახადო სისტემის შექმნაში და გარკვეული შეღავათების დაწესებაში, იმისათვის რომ მოხდეს ამ დარგებში ინვესტიციების მოზიდვა, რომელიც ააღორძინებს მათ და უზრუნველყოფს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებას.

ინვესტიციების შემოდინების ტემპის გათვალისწინებით შესაძლებელია შემდეგი დასკვნის გაკეთება - უცხოური და ადგილობრივი ინვესტიციების ზრდას ადგილი ექნება იმ შემთხვევაში, თუ საქართველოს მთავრობის მიერ გათვალისწინებული იქნება შემდეგი საკითხები:

1. კვლავ უნდა გატარდეს ხელშესახები ცვლილებები საგადასახადო კოდექსში.

2. აუცილებელი და მიზანშეწონილია სახელმწიფოს საკუთრებაში (სრულად ან შერეული ფორმით) დარჩეს ზოგიერთი საწარმო. 100%-იანი პრივატიზაცია არამომგებიანია, პირველ რიგში, სახელმწიფოსათვის, ამას მრავალი ქვეყნის მაგალითი ადასტურებს.

3. ამავედროულად გასათვალისწინებელია ისიც, რომ პრივატიზაციიდან შემოსული თანხები მთლიანად ბიუჯეტის დეფიციტის დაფარვას კი არ უნდა მოხმარდეს, არამედ თანხის გარკვეული ნაწილი სახელმწიფოსათვის პრიორიტეტული დარგების, ნაწილობრივად მაინც, დაფინანსებაზე წარიმართოს, ან მოხდეს შეღავათიანი კრედიტების გაცემა, რაც გარკვეულ წილად შეუმსუბუქებდა ადგილობრივ ინვესტორებს საქმიანობას.

4. ინვესტირების ამა თუ იმ მიმართულების შერჩევა მარტო ფინანსური შედეგებიდან გამომდინარე არასაკმარისად დასაბუთებულია ითვლება. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტები სახელმწიფო ინვესტირების მექანიზმის მნიშვნელოვანი ნაწილი უნდა გახდეს. სწორედ ამ მიმართულებით უნდა განხორციელდეს სახელმწიფო კაპიტალდაბანდებები და უზრუნველყოფილ იქნეს ეკონომიკურ შეღავათებთან (პირველ რიგში კი საგადასახადო შეღავათები) კერძო საინვესტიციო ნაკადები.

ძირითადი დასკვნები:

ინვესტიციების მოზიდვის პრობლემა, რომელიც ქმნის ქვეყნის და მისი ცალკეული რეგიონების ეკონომიკური ზრდის აუცილებელ წინამძღვრებს და პირობებს დღეს მეტად აქტუალურია, ვინაიდან ინვესტიციების გარეშე წარმოდგენელია დასახული მიზნების მიღწევა. ამდენად, თეორიული ცოდნის და პრაქტიკული გამოცდილების საფუძველზე საინვესტიციო პროექტების მომზადება და განხორციელება მეტად აქტუალურია საქართველოსთვის, რადგან დღეს, როგორც არასდროს, ქვეყანაში არსებობს კაპიტალის ბაზარი ყველა მისი ინსტიტუტით, საინვესტიციო ფონდების და კომპანიების ჩათვლით.

მაღალი საპროცენტო განაკვეთის პირობებში, რომელსაც ძირითადად ზედმეტად მკაცრი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა განაპირობებს, საბანკო კრედიტი განსაკუთრებით ხელმიუწვდომელია წვრილი და საშუალო მეწარმისათვის. ამასთან, კრედიტი ძირითადად მოკლევადიანია, რის გამოც იგი ხშირად გამოიყენება არა წარმოების სფეროში, არამედ სავაჭრო საშუამავლო სექტორში.

საქართველოში ღრმა ინვესტიციური კრიზისის მიზეზები და გამოვლინების ფორმებია:

1. კაპიტალური დაბანდებების და დაგროვების მკვეთრი შემცირება;
2. რეფორმების არასაკმარისი (არაეფექტური) შედეგები ინვესტიციურ სფეროში;
3. საოჯახო მეურნეობებისა და საწარმოთა ფინანსების გაუარესება;
4. ინვესტიციების სახელმწიფო დაფინანსების სიმცირე;
5. მაკროეკონომიკური არასტაბილურობისა და წარმოების საერთო დაცემის ფონზე სუსტია ქვეყნის საინვესტიციო აქტიურობა, ამასთან, ამ სფეროში შექმნილი სურათი არაერთგვაროვანია.

6. მთლიანობაში ინვესტიციების შემცირება ყველაზე საგრძნობლად გამოვლინდა საწარმოო დანიშნულების პროდუქციის გამოშვებაში. ასეთი შემცირება გათვალისწინებულია თვითონ რეფორმების საერთო კონცეფციით, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ გრძელვადიან პერიოდში ასეთი პოლიტიკა ძალზე წამგებიანია და იგი შესაძლებელია, მხოლოდ მაშინ, თუ ქვეყანა სტაბილიზაციას შედარებით ხანმოკლე პერიოდში აღწევს.

7. საქართველოს შემთხვევაში, მდგრადი მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის მიღწევა ძალიან გახანგრძლივდა და ასეთ პირობებში ინვესტიციების სახელმწიფო დაფინანსების შეკვეცა ეკონომიკის პარალიზების ფაქტორად გვევლინება. სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ინვესტიციების დაფინანსების მკვეთრი შემცირება გამოწვეულია შემდეგი ფაქტორებით:

- საკუთრების განსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის მაღალი ტემპით;
- ანტიინფლაციური პოლიტიკით, მათ შორის სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირების აუცილებლობით;
- სახელმწიფო ინვესტიციური პროგრამების შეკვეცით.

8. პრივატიზაციიდან მიღებული შემოსავლების სიმცირე;

9. პრივატიზებული საწარმოები, ისევე როგორც სახელმწიფო საწარმოები, განიცდიან ფინანსური რესურსების უკმარისობას და ამცირებენ ინვესტიციებს. პრივატიზაციის პროცესი მიმდინარეობს გაუმჭვირვალედ, რაც საეჭვოს ხდის მის ობიექტურობას (როგორც საზოგადოებისათვის ისე ინვესტორებისათვის) და ხელს უშლის ინვესტიციების მოზიდვას, რის გამოც არაერთი გარიგება ჩაიშალა.

სახელმწიფოსა და მთავრობის ზრუნვის საგანს უნდა წარმოადგენდეს ქვეყანაში საერთო საინვესტიციო გარემო შექმნა. ადგილობრივ მეწარმეთა საინვესტიციო აქტივობის გასაზრდელად მნიშვნელოვანია შემდეგი ღონისძიებების გატარება:

- აუცილებელია დაჩქარდეს არსებულ საწარმოთა რესტრუქტურის პროცესი;
- საჭიროა საბანკო სისტემის შემდგომი სრულყოფა და განვითარება;
- ეკონომიკური პოტენციალის დახასიათება (რეგიონის უზრუნველყოფა რესურსებით, ბიოკლიმატური პოტენციალი, თავისუფალი მიწების არსებობა საწარმოო ინვესტირებისათვის, ენერჯი და შრომითი რესურსებით უზრუნველყოფის დონე, სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პოტენციალისა და ინფრასტრუქტურის განვითარების დონე და ა. შ.

• მეურნეობის ზოგადი პირობები (ეკოლოგიური უსაფრთხოების, მატერიალურ-ნივთობრივი წარმოების დარგების განვითარების დონე,

დაუმთავრებელი მშენებლობების მოცულობა, ძირითადი საწარმოო კაპიტალის ცვეთის ხარისხი და ა. შ.);

- რეგიონის საბაზრო გარემო (საბაზრო ინფრასტრუქტურის განვითარება, პრივატიზაციის გავლენა საინვესტიციო აქტიურობაზე, ინფლაცია და მისი ზეგავლენა საინვესტიციო საქმიანობაზე, საინვესტიციო პროცესებში მოსახლეობის ჩაბმის დონე, მეწარმეობის კონკრეტული გარემოს განვითარება, გასაღების ადგილობრივი ბაზრის ტევადობა, მეურნეობათა შორისი კავშირების ინტენსივობა, საექსპორტო შესაძლებლობები, საზღვარგარეთული კაპიტალის არსებობა);

დისერტაციის ძირითადი შედეგები გამოყენებულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. პროექტების შეფასების ინვესტიციური ლინგვისტიკური მეთოდი ჟურნალი “ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა”. №2 (24) 2012. გვ. 60-67

2. სამრეწველო პროექტების დაგეგმვის სრულყოფისათვის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახ. უნივერსიტეტი პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი. საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალების კრებული. თბ., 2013. გვ. 533-535.

3. ინვესტიციები და მათი როლი ძირითადი კაპიტალის კვლავ წარმოებაში. ჟურნალი “ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა”. № 2 (27). 2013. გვ. 95-102

4. საქართველოს საინვესტიციო პერსპექტივა ჟურნალი “ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა”. №3(28). 2013. გვ. 118-124.

5. ინვესტიციები თეორიული ასპექტები. ჟურნალი “ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა”. №1(29). თბ. 2014 გვ. 40-44.

6. უცხოური ინვესტიციები საქართველოში. ჟურნალი “ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა”. №1(29). თბ. 2014 გვ. 95-101.

7. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები. საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტთა 82-ე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, თბ. 2014.

Abstract

Measures to improve industrial project management: planning, design and construction. The complex logistics of the operation is not possible without investment. So the country that imports the investments, the investment environment is important for evaluation. In particular, to understand how the situation is favorable for the investor.

Investor's comprehensive assessment of the situation, whether it is favorable to invest in ideological, political and, most importantly, in economic terms, he analyzes all the factors and determines the effectiveness of investments risk.

As it is well known, foreign capital flows significantly contribute to mitigate the economic crisis and unemployment and falling living standards and allow economic growth be achieved without increasing the national debt.

Analysis of the present state of economic development shows that the country's investment environment is less attractive for foreign investors, as well as local investors. That's why we need such a complex study of the causes of the condition and the ways of their elimination.

The investment environment, despite some taken measures is still less attractive. It has many reasons. To study them, ways to eliminate them and increase efficiency of the investments is of paramount importance.

The purpose of the study is of the above mentioned problems. To achieve it it's necessary to set the following tasks:

- To study the risks of investment projects realization and find their reduction ways;
- Identify and analyze methodological issues of investments economic efficiency and reveal the growth reserves.

The first chapter of the thesis deals with the management of industrial projects planning, design and construction, industrial projects planning content, composition and structure of plans, methods of calculating economic efficiency, models and methods of decision-making at the industrial design and planning stage and modeling of decision-making process.

The second chapter of the thesis deals with the measures for improving the management of industrial projects, condition of industrial construction in

Georgia, main trends in improvement industrial projects management necessary measures for improving investment environment and issues of forecasting investment in Georgia at the present stage.

Fundamental works, well-known methodical recommendations and experience by our and foreign dedicated to investment projecting problems are used in the dissertation.

The paper focuses on the key issues and mastering them well help interested specialists in investment projection to understand and logically realize the content formulated in the work, in particular:

An analysis of ongoing reform period in Georgia's shows that the urgent task is to create a favorable investment environment. For this purpose it is necessary:

- Macro-economic stability;
- Creation of a civilized legal space, which will be supported by the laws of the market economy;
- In the state fiscal policy make conspicuous the stimulating role, which will strengthen the financial position of the majority of enterprises and their investment activity in the country. In addition, this event will have a positive impact on attracting foreign investment;
- To establish a proper system of insurance for investment projects.
- To assess the current practice of projects realization in Georgia, reveal drawbacks and difficulties that substantially affect the risks. Risk reduction measures should be taken to an acceptable level;
- Regulation of the activities with respect to legislation and normative factors which will eliminate obstacles is supporting useful projects, by tax allowances and other means which are held in both local and regional levels;
- Insurance of economic risks in the sphere of investment insurance;
- Use the risk classification that exist or are being created for a given type of investment project. In preparation of the investment project risk insurance really existing risk systems must be examined and clearly document.

Through the analysis of the current investment crisis in our country, it is possible to outline of certain prospects of investment development. In particular, for the activation and improvement of investment process the following proposals should be recommended:

- It is necessary to create a competent national authority, which will be permanently employed in the investment policy;

- The accumulation norm optimization problem in Georgian transitional economy is crucial. Its definition depends on the solution of real actual social economic tasks. Current economic condition, with its decreased production volume nonperforming industrial enterprises and low labor efficiency does not promote favorable conditions for the increase of accumulation of norms.

- Encouragement of domestic private investments, because they have to create financial foundation of investment process in the country's, and this point is quite compatible with the world investment practice.

- The state by financing and crediting of investment projects and targeted programs should substantially promote to the increase of accumulation fund.

- Selection of the optimal investment directions. Fields that provide economic political security of the country should get priority (fuel - energy complex, the agro-industrial complex, communications and so on.). In the end, these are the industries which have great strategic importance for the country.

Nowadays Georgian National Investment Agency, under the Ministry of Economic Development has been established, which is the restructuring and monitoring privatized of facilities management, but it is advisable to add it the following functions:

- Identify the goals and objectives of investment activities;

- Investment rights protection; • formation and implementation investment and scientific - technical policy;

- Creating a legal basis for investment activities and the control on its functioning; forecasting of investment activities, defining of investment main trends and working out concepts;

- attracting foreign investment, regulation and allocate them in the priority sectors of the economy.

The economic development priorities of the state should become an important part of the investment mechanism and thus, state capital investment should be implemented and private investment flows should be ensured together with economic allowances. Stimulate private investors to invest in a particular direction will give them possibility to plan their activities on a long-term, and this is a necessary condition for investment further activation in the count.